

Amanýaz serdar

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar
написано kitapcy | 21 январа, 2025
Amanýaz serdar AMANÝAZ SERDAR

● Aýböwürlileriň örän gyzykly hem-de täsin taryhlary bar. Olaryň şejereleri baryp-ha Hindistan ýurdunda şalyk eden, hanlaryň hany bolan Baýram hanyň bilinden syzylp gaýdýar.

Hawa, Amanýaz serdar hem Baýram hanyň neslinden gaýdan. Amanýaz serdaryň kowum-garyndaşlary, ilen-çalanlary öň Türkmenährada, Maňňyşlakda oturymly bolanlar. Emma goňsuçylykdaky duşmançylyk zerarly gün-owkat görmänsoňlar, olar Buhara bilen Hywa hanlyklarynyň golastyna göçüp barýarlar.

Şol türkmenleriň arasynda Begenjaly beg diýip bir gaýratly kişi döräpdir. Baýram hanyň nesillerinden (perzentleriniň) biri bolan bu batyrdan Buharanyň şalary ätiýaç etmän durmandyrlar. Olar halka berýän sütemlerini birneme gowşatmaly bolupdyrlar. Ýöne duşman duşman bolýar, hilegär hanlar mekirlilik bilen türkmenleri öz goşunlarynda saklamagy başarypdyrlar. Sebäbi türkmenler her bir jeňde gaýduwsyzlyk bilen söweşýär ekenler, hemişe diýen ýaly olara ýeňiş ýar bolupdyr.

Şol döwürde Begenjaly begiň inisi Amanýaz serdar hem öz türkmen goşuny bilen Hywa hanynyň raýatynda gulluk edipdir. Hywanyň açgöz hem-de zulunkär hany Muhammet Emin zekat ýygnamagy bahana arap, 1855-nji ýylyň fewral, mart aýlarynda uly goşun toplaý, Saragta ýöriş edýär. Bu söweşde Muhammet Eminiň esasy daýançlarynyň biri hem Amanýaz serdaryň gözsüz batyr ýigitleri eken. Galyberse-de, Hywa hanynyň 40 müň adamdan ybarat, güýçli ýaraglanan goşunynyň önünde duraýmagyň saragtlylaryň az sanly söweşijilerine aňsat düşmejeği köre-hasa ahyryn. Emma söweş taktikasyny baş barmagy ýaly bilýän, ähli zady ölçerip-dökmäni başaryan, akyllý Saragt hany Gowşut han bu söweşde diýseň oýlanyşykly hereket edýär. Baryp-ha Hywa

hany Saragta çozjak bolup taýýarlyk görüp ýören wagtlary Begenjaly beg bilen türkmen bolup birek-birege ok atmazlyk, elmydama söýenişmek hakda gizlinlikde gepleşik geçirip goýan eken. Şonuň üçinem elhenç söweşiň başlanmazynyň önüsrasy Gowşut han Muhammet Eminden ýaşyrynlykda Amanýaz serdar bilen duşuşýar.

– Inim, öz doganlaryňyzyň üstüne şeýdip gelşiňiz göwnünize jaýmy? – diýip, Gowşut han Amanýaz serdara iğençli ýüzlenipdir.

– Göwne jaý däl özi welin – diýip, Amanýaz serdar müýnli jogap beripdir. – Ýöne bir gep edildi-de çykyldy-da bärlik...

– Onda bu gepe näme diýersiň? – diýip, Gowşut han Begenjaly beg bilen eden şertnamasyny onuň önünde goýupdyr. Amanýaz serdar namany okap ör turup, Saragt hanyňyň önünde baş egipdir:

– Günämizi ötüň, han aga! Indi meniň gylyjym Muhammet emini çapar.

Şu wadalaşykdan soň, Amanýaz serdar öz batyrlary bilen Gowşut hanyň tarapyna geçipdir. Gaýduwsyz goşunbaşynyň, ýeňilmezek esgerleriň elden gitmegi Muhammet Emin hanyň içinden urlan ýaly edipdir. Onuň galan goşuny san taýdan agdyk bolsa-da; Gowşut handyr Amanýaz serdaryň merdanalarynyň darkaşyna çydaman çym-pytragy çykypdyr. Söweş bolan «Ganly depäniň» üstünde hanyň altyn jygaly başy togalanypdyr.

Amanýaz serdaryň bu «dönükligine» Muhammet Emin hanyň dogany Abdylla hanyň içi ýanypdyr. Serdar dagy söweşden soň öz ýurtlaryna gaýdyp gelensoň han ony bir tär bilen tutdurypdyr. Abdylla han Amanýaz hany öldürmezden ön günäsini geçen kişi bolup, ony türkmenleriň garşysyna söweş kyldyrmak isläpdir. Emma Amanýaz serdar: «Han, ön agañ alyna düşüp, şol mukaddes topraga bet maksatly aýak basanyma nätjegimi bilemok. Indi meni dogram-dogram etseňem öz türkmenligimden dänmen» diýip, pert jogap beripdir. Diýeni bolmadyk han Amanýaz serdaryň el-aýagyny güýldürip, özünem tora saldyryp, beýik minaradan diriligine taşladyp öldüripdir.

Rejepmyrat DURDYÝEW,

Gurbannazar ORAZGULYÝEW. Taryhy şahslar